

Kansatiedettä

Kongressipäivien aikana pidettiin etnografian jaoksessa runsaat 70 esitelmää kahdessa ryhmässä. Koska työ oli näissä ryhmissä päällekkäistä, selostukseni perustuu osin kuultuihin esitelmiin, osin painettuihin referaatteihin.

Esitelmänpitäjiä oli eniten isäntämaasta Neuvostoliitosta, yli kolmekymmentä.

Katsauksia

Unkarista kuultiin vajaat kaksikymmentä esitelmää, ja suomalaiset pitivät neljätoista esitelmää. Lisäksi mukana oli joitakin edustajia Norjasta, molemmista Saksoista, Italiasta, USA:sta ja Japanista. Esitelmät eivät tietenkään kuvasta suoraan kunkin maan tieteellisiä suuntauksia. Eräitä suuntaviivoja ne kuitenkin osoittavat.

Neuvostoliitossa näyttää tällä haavaa olevan keskeisellä sijalla etnisten suhteiden tutkiminen. Etnisen historian, etnisten rakenteiden, etnokulttuuristen suhteiden ja etnisten prosessien teemat ovat selvästi hallitsevia. Niillä on tärkeä merkityksensä selvittäessä monikansaisen maan kansallisten kulttuurien kehitystä nykyaikana ja menneisyydessä tsaarinvalan aikana.

Unkarilaista tutkimusta tuntuvat innoittavan perinnäisen talonpoikaisyhteiskunnan taloudellisen-aineellisen perinteen ilmiöt. Teemat ulottuvat etnogeneesistä ruokatapoihin ja obinugrilaisten alusvaatteisiin. Ajallisesti nykyaikaan ulottuvaa tutkimusta ei esitelmien joukossa ollut.

Suomalaisten esitelmissä käsiteltiin perinnäisten tutkimuskohteiden — rakennusten, vaatteiden ja kantovälineiden — ohella kansanomaisia taloudellisia organisaatioita, taloudellista toimintaa, tapoja uskomusperinnettä, suomalaisten ja suomenruotsalaisten ja suomenkarjalaisten etnokulttuurisia prosesseja sekä kulttuuri-identiteettiä. Kaikissa oli kuitenkin tavalla tai toisella puheena muutosprosessi.

Muiden maiden tutkijain kiinto kohdistui yhtäältä suomalais-ugrilaisten kansojen historiaan ja toisaalta uskomusperinteeseen, kuten puun palvontaan ja karhukulttiin.

Aihepiireittäin esitelmät jakautuivat moniaalle. Neuvostoliittolaisessa kansatieteessä keskeisellä sijalla olevaa etnisten suhteiden tutkimusta luonnehtivat sellaiset otsikot kuin »Mordvan kansan nykyinen etnostrukturi» (N. F. MOKŠIN), »Obinugrilaisten ja unkarilaisten etnokulttuuriset suhteet» (N. S. SOKOLOVA) tai

»Udmurttien etnokulttuuriset prosessit 1970-luvulla» (L. TS. TŠRISTOLJUBOVA).

Myös suomalaisissa esitelmissä käsiteltiin kulttuurien kohtaamista, kuten suomalaisten ja suomenruotsalaisten kohtaamista urbaanissa ympäristössä (»Enemmistöstä vähemmistöksi», MATTI RÄSÄNEN), nykyisten etnokulttuuristen kehityksen synnyttämien etnisten symbolien kehitystä karjalaisilla (KAIIJA HEIKKINEN) tai kulttuuri-identiteetin muutosta Suomen karjalaisilla (PIRKKO SALLINEN-GIMPL). Lisäksi selviteltiin kriittisesti saamelaisten etnisen historian ja kansallisen historian välistä suhdetta (SAMULI AIKIO). Myös unkarilaisilla oli pari esitelmää tästä etnisestä aihepiiristä.

Selvästi toiselle sijalle nousivat tavanomaiset kansatieteelliset aiheet aineellisen kulttuurin alalta. Ne käsitelivät suurelta osalta esiteollisen ajan ilmiöitä sellaisenaan, verrattuna nykyaikaan tai kehityksenä. Tarkasteltavana saattoivat olla »Marien korut» (ILDIKÓ LEHTINEN), »Pohjalaisen tuvan funktion muutokset» (MAIJA-LIISA HEIKINMÄKI), »Nahkaisten kantovälineiden historia» (TEPPO KORHONEN), »Eteläkarjalaisten kansanpukujen muutokset» (PIRKKO SHVO), »Itähantien aineellinen kulttuuri menneisyydessä ja nykyaikana» (N. V. LUKINA) tai »Nykyaikainen elämänmuoto ja udmurttien koristeitaiteen kehitysperspektiivit» (K. M. KLIMOV).

Useita selvityksiä kuultiin myös paikallisten, alueellisten tai etnisten taloudellisten perinteiden alalta. Esimerkkeinä mainitsen esitelmät »Suomen asutuksen organisaatiotyypit kansatieteen näkökulmasta» (VEIKKO ANTTILA), »Lappalaisten etnis-ekologisen kulttuurin eroista ja yhtäläisyyksistä Suomen Lapissa» (MARTTI LINKOLA), »Moninaistalouden muutokset saamelaiskylässä» (LASSI SARESSALO), »Suomalais-ugrilaisten kansojen taloudesta» (T. HOFFMAN) tai »Unkarin kansanomaisen hedelmäkulttuuri» (B. ANDRÁSFALVY).

Suosiossa näyttävät edelleen olevan kansantaiteen eri puolet — korut, puvut, rakennukset — niin Suomessa kuin Neu-

vostoliitossa ja Unkarissakin. Suuntaus jatkaa vanhaa suomalais-ugrialaisten kansojen tutkimustraditiota.

Lisäksi kannattaa mainita tapakulttuurin ja kansanuskon piiriin kuuluvat aiheet, kuten »Saamelaisten maahiset» (M. JUNNONAHO), »Vanha uskontomotiivi karjalaisessa kalendaariperinteessä» (A. P. KONKKA), »Amatööri-aidemarrastukset virolaisessa kylässä 1800-luvun jälkipuoliskolla» (ELLEN KARU), »Marien uuden kalendaarisen työriitin muodostuminen ja kehitys» (N. S. POPOV) tai »Karjalan ASNT:n karjalaisten perinnäistavat perheriiteissä» (J. J. SUURHASKO).

Yksi nykypäivien keskeisiä teemoja Neuvostoliitossa, perhetutkimus, oli puheena useissa esitelmissä, kuten »Udмурttilaisperheen typologia 1600-luvulta 1800-luvun ensi puoliskolle» (M. V. GRIŠTŠKINA) tai »Nenetsien avioliitto ja perhe: perinne ja nykyaika» (L. V. HOMITŠ). Perhesuhteiden tutkimuksessa on pyritty näkemään, miten seka-avioliitossa erilaiset perinteet säilyvät ja miten syntyy uusia »perinteen» muotoja.

Monissakin tutkimuksissa on lähdetty liikkeelle perinteestä ja sen muuttumisesta, sopeutumisesta uusiin oloihin. Sen sijaan teollisen aikakauden uusia ilmiöitä käsiteltiin juuri teollistumisen näkökulmasta vähemmän. Selvästi tästä nousevia teemoja olivat »Tehdastyöläisten initiaatiot Suomessa» (L. HILPINEN) tai »Eräiden ammattikalastajien spatiotemporaalinen struktuuri» (ILMARI VESTERINEN). Keskusteluissa ilmeni, että usein on vaikeaa arvioida, onko kyseessä vanhan perinteen muuntuminen tai sopeutuminen vai kokonaan uusien muotojen syntyminen. Tässä tutkijoilla on vielä avoin työkenttä. Edelleen keskusteltiin esimerkiksi siitä, millainen perinne säilyy tai on säilynyt spontaanisti, mikä taas on tietoisesti, kaupallisesti tai poliittisesti elvytettyä.

Kokoavasti voisi luonnehtia kongressin teemojen osoittavan omalla tavallaan sen, mitkä asiat ovat kussakin maassa keskeisiä. Suomessa niitä näyttävät olevan uuden aikaistumiskehitykset, Neuvostoliitossa osin perinnäinen kansankulttuuri,

osin etniset kysymykset ja Unkarissa talonpoikauskulttuurin perinteet. Muissa maissa tunnetaan mielenkiintoa suomalais-ugrialaisten kansojen ja eurooppalaisten »sivistyskansojen» väliin suhteisiin sekä suomalais-ugrialaisten kansojen uskomusperinteeseen.

MATTI RÄSÄNEN

★